

Generaldirektören

Tobakspolicy och riktlinjer för SiS – en rökfri myndighet

Inledning

Denna tobakspolicy och riktlinjer ersätter motsvarande reglering från 2008 (dnr 26-115-2008). Socialstyrelsen har granskat SiS rök- och snusförbud och slagit fast att SiS saknar lagstöd för ett generellt förbud att röka eller snusa för ungdomar som vårdas hos SiS. Policy och anvisningar är omarbetade.

SiS tobakspolicy

SiS mål är att vara en rökfri myndighet där varken medarbetare, klienter eller ungdomar röker. Ingen ska behöva utsättas för tobaksrök mot sin vilja. SiS ska erbjuda såväl medarbetare som klienter och ungdomar hälsosamma och fräscha miljöer.

SiS medarbetare har rökfri arbetstid.

Det är inte tillåtet för klienter och ungdomar att röka inomhus. All rökning sker på anvisade platser och på tider institutionen bestämmer. SiS medarbetare får inte köpa tobak till ungdomar under 18 år.

Samtliga medarbetare ska känna till SiS tobakspolicy och de regler som gäller på den egna arbetsplatsen. Nyanställda ska informeras om SiS policy och de regler som gäller för rökning. Besökare ska på ett enkelt sätt informeras om de regler som gäller för rökning och var det är tillåtet att röka.

Chefer och arbetsledare har ett särskilt ansvar för att utveckla SiS till en rökfri myndighet.

Vad säger lagen?

Tobakslagen (1993:581) föreskriver att arbetsgivaren ansvarar för att en arbetstagare inte mot sin vilja utsätts för tobaksrök på sin arbetsplats. Denna skyldighet finns självfallet även inom SiS. Syftet är att se till att människor slipper utsättas för passiv rökning på sin arbetsplats. Bestämmelsen innebär att man inte får röka i de flesta arbetslokaler. Arbetsgivaren har emellertid möjlighet att hänvisa rökare till särskilt

Statens institutionsstyrelse

Besök Drottninggatan 29
Post Box 16363
103 26 Stockholm

Telefon 010-453 40 00
Fax 010-453 40 50

E-post registrator@stat-inst.se
Internet www.stat-inst.se

Org-nr 202100-4508

avsatt rökrum. En förutsättning är i sådana fall att ventilationen är tillfredsställande så att det inte kommer in tobaksrök i arbetslokalerna.

Ett av syftena med tobakslagen är att förhindra tidig tobaksdebut och minska tobakskonsumtionen för att förbättra folkhälsan. Enligt 12 § tobakslagen får inte tobaksvaror säljas eller på annat sätt lämnas ut i näringsverksamhet till den som inte har fyllt 18 år. Åldersgränsen 18 år valdes eftersom forskning visat att det främst är i unga år som ett tobaksberoende uppstår. Man vet också att de som börjat röka tidigt löper avsevärt större risk att utveckla de allvarligaste tobaksrelaterade sjukdomarna än de som börjat röka senare. Hur lätt det är att få tag i tobak tycks ha stor betydelse för tidpunkten för när ungdomar börjar använda tobak vilket är ett viktigt skäl för en åldersgräns.

Förbudet att sälja tobak är begränsat till överlåtelse i näringsverksamhet, det vill säga till de fall då någon som bedriver yrkesmässig näringsverksamhet eller jämförbar verksamhet tillhandahåller tobaksvaror till konsument. Förbudet riktar sig alltså inte mot konsumenten. Det är därför inte förbjudet för den som är under 18 år att använda tobak.

Fakta om tobak

Rökning är den riskfaktor som står för den största andelen av den totala sjukdomsburden. Cigarettröken innehåller drygt 4000 kemiska ämnen, varav fler än 50 kan framkalla cancer. Rökare löper upp till 20 gånger större risk att få någon eller flera av ett 40-tal sjukdomar och rökare är oftare sjuka än icke rökare. Kroppen återhämtar sig emellertid snabbt när man slutar röka. Att sluta röka ger omfattande vinster för individen i form av bättre hälsa och kondition, bättre ekonomi och minskad passiv rökning för familj och arbetskamrater.

Tobak är en drog som snabbt ger ett kemiskt, psykologiskt och socialt beroende. Beroendet är jämförbart med heroinberoende. Nikotinet "bygger om" hjärnans belöningssystem, vilket innebär att nikotin måste tillföras kontinuerligt för att den som röker eller snusar ska vara i känslomässig balans och känna sig energifylld och uppåt. Man måste tillföra drogen – nikotinet – kontinuerligt för att vara i balans. Får man inte nikotin blir man abstinent med koncentrationssvårigheter, humörsvängningar och oro.

Klienter som vårdas för sitt alkohol- eller drogberoende är oftast också nikotinberoende. Institutionsvistelsen är därför ett gyllene tillfälle att även ta itu med tobaksvanorna. Att integrera nikotinberoendet i behandlingen innebär att man riktar fokus på alla former av beroende och främjar ett positivt levnadssätt. Tobaksavvänjning individuellt eller i grupp, i kombination med läkemedel, ger goda resultat. Metoderna riktar mot de två faktorer som håller fast rökaren eller snusaren i

beroendet, nämligen nikotinberoendet och vanan. Nikotinläkemedel lindrar abstinensen och ökar möjligheterna att lyckas sluta röka.

Fördelar med en rökfri myndighet

Det finns mycket som talar för att SiS ska skapa rökfria miljöer. Arbetsmiljöskalet är den främsta orsaken – ingen anställd ska behöva utsättas för tobaksrök mot sin vilja. Men det finns också andra skäl som talar för rökfrihet.

En rökfri miljö

- främjar medarbetarnas, klienternas och ungdomarnas hälsa
- leder till fräschare och bättre miljöer för klienter och ungdomar
- påverkar missbruksbehandlingen positivt
- innebär att rökfria medarbetare är goda förebilder i behandlingen
- minskar riskerna för bränder.
-

Information om tobak på webben

Information om tobak och hjälp till den som vill sluta röka eller snusa finns på följande hemsidor:

www.psykologermottobak.org

Hemsidan innehåller en avdelning för klienter som vill sluta röka och snusa samt en avdelning för professionella som vill stödja klienter att sluta. På hemsidan finns en förteckning över tobaksavvänjare i länen, informationsmaterial om tobak, samt information om metoder och läkemedel vid tobaksavvänjning. Där finns också "sluta röka-råd" på främmande språk, nyheter samt "sluta röka/snusa skola".

www.slutarokalinjen.org

Sluta-röka-linjens hemsida.

www.fhi.se

Statens folkhälsoinstitutets hemsida med material om tobak.

Riktlinjer avseende rökning och snusning

All rökning sker på anvisad plats och på tider institutionen bestämmer

SiS mål är att vara en rökfri myndighet. Vår utgångspunkt är att vi inte kan tvinga någon att sluta röka eller snusa, vare sig personal, klienter eller ungdomar. Att sluta röka är alltid ett personligt ställningstagande. Vi kan däremot begränsa när och var det är tillåtet att röka.

All personal ska skyddas mot passiv rökning i enlighet med reglerna i tobakslagen. Det är inte tillåtet för klienter och ungdomar att röka inomhus. All rökning ska ske på särskilt anvisad plats och på de tider institutionen bestämmer. Institutionen bör beakta smittoriskerna när ungdomar röker i grupp.

Rökfri arbetstid

SiS medarbetare har rökfri arbetstid. Det finns inget förbud mot att snusa, men det är olämpligt att snusa i närvaro av klienter och ungdomar. Särskilt gäller det inom ungdomsvården.

Vem bestämmer om ungdomar får röka eller snusa?

SiS har inte rätt att ha ett generellt rök- och snusförbud vare sig på LVM-hemmen eller på de särskilda ungdomshemmen. Det gäller således även för omyndiga.

En vårdnadshavare har rätt och skyldighet att bestämma i frågor som rör barnets personliga angelägenheter. I takt med barnets stigande ålder och utveckling ska vårdnadshavaren ta allt större hänsyn till barnets synpunkter och önskemål. Vårdnadshavarnas rätt att bestämma tunnans därmed ut ju äldre barnet blir.

Eftersom hänsyn ska tas till barnets ålder och mognad i fråga om föräldrarnas rätt och skyldighet att bestämma kan det vara svårt att uppställa en generell åldersgräns för vilka ungdomar som ska underkastas vårdnadshavarnas vilja.

Socialnämnden, eller den som nämnden uppdragit vården åt, ska ha uppsikt över barnet och, i den utsträckning det behövs för att genomföra vården, bestämma om hans eller hennes person. Enligt SiS utgör dock rökning inte en sådan fråga där nämnden tar över vårdnadshavarnas bestämmanderätt eftersom ett tobaksförbud inte får anses vara *nödvändigt* för att genomföra vården.

Ungdomar i övre tonåren

För ungdomar i 15-17 års ålder torde oftast föräldrarnas bestämmanderätt ha tunnats ut så pass mycket att de inte längre bestämmer i en fråga som rökning. Bedömningen kan dock bli en annan om den unge, trots att han eller hon är i äldre tonåren, inte visar sig vara mogen nog att själv fatta beslut.

Ungdomar i nedre tonåren

För ungdomar i nedre tonåren torde oftast vårdnadshavarnas bestämmanderätt ta överhand, under förutsättning att den unge inte är ovanligt mogen. När det gäller ungdomar i nedre tonåren bör således vårdnadshavarna tillfrågas om den unge får röka.

Gör alltid en individuell bedömning om föräldrarna ska tillfrågas

En individuell bedömning måste alltid göras om den unges mognad och om föräldrarna ska tillfrågas om den unge får röka eller snusa.

SiS medarbetare får inte köpa tobaksvaror till den som inte fyllt 18 år

Det är inte tillåtet för SiS medarbetare att köpa tobaksvaror till ungdomar som är under 18 år. Det skulle strida mot intentionerna i tobakslagen eftersom en näringsidkare inte får sälja tobak till ungdomar under 18 år.

Beslut om omhändertagande av tobaksvaror

Om innehavet av tobaksvaror bedöms vara till men för vården eller ordningen på hemmet ska de omhändertas. I sådana fall ska ett individuellt beslut fattas och det ska motiveras på vilket sätt tobaksvarorna kan inverka menligt på vården eller ordningen vid hemmet (16 § LVU, 15 § LSU alternativt 31 § LVM). Skäl för omhändertagande av tobak kan t.ex. vara brandrisk, hot- och utpressningssituationer eller konflikter.

SiS ska erbjuda klienter och ungdomar stöd och nikotinläkemedel

Klienter och ungdomar ska få stöd att sluta röka eller snusa. Nikotinläkemedel i form av t ex nikotinplåster eller nikotintuggummi ska erbjudas för att lindra abstinensen. "Kontaktpersoner för tobak" ska finnas vid samtliga institutioner för att kunna motivera den enskilde att sluta röka eller snusa och för att vid behov genomföra tobaksavvänjningskurser för klienter och ungdomar.